

УДК 334.7.009.12:631.16

І. О. Федуняк,

к. е. н., доцент, Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України "Бережанський агротехнічний інститут"

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8399-5167>

В. С. Габор,

к. е. н., доцент, Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України "Бережанський агротехнічний інститут"

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5923-8564>

DOI: 10.32702/2306-6792.2024.4.67

ВПЛИВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ НА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

I. Feduniak,

PhD in Economics, Associate Professor, SS NULES of Ukraine "Berezhany Agrotechnical Institute"

W. Habor,

PhD in Economics, Associate Professor, SS NULES of Ukraine "Berezhany Agrotechnical Institute"

INFLUENCE OF THE FINANCIAL AND ECONOMIC MECHANISM ON INCREASE OF THE COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

В результаті дослідження конкурентоспроможності аграрних підприємств та формування фінансово-економічного механізму їх забезпечення встановлено, що в умовах швидкозмінного середовища, підприємство не може сподіватися на постійний успіх, якщо не аналізуватиме оцінку конкурентоспроможності власної продукції чи послуг, що надаються.

Визначено, що у конкурентній боротьбі необхідна самостійність підприємців, що обумовлює самостійно визначатися у яких галузях вести власну підприємницьку діяльність, для того щоб отримувати максимальні прибутки.

Доведено, що для забезпечення стійких показників у виробництві продукції, необхідним є фінансово-економічний механізм їх здійснення.

Обґрунтовано, що фінансово-економічні результати діяльності аграрних підприємств формуються як підсумкові характеристики господарювання в розрізі всіх базових напрямів їх функціонування.

Доведено, що механізм формування фінансово-економічних результатів конкурентоздатності підприємств, є невід'ємним структурним елементом ефективної виробничо-господарської діяльності.

As a result of the study of the competitiveness of the enterprise and the formation of the financial and economic mechanism of its support, it was established that in the conditions of a rapidly changing environment, the enterprise cannot hope for permanent success if it does not analyze the assessment of the competitiveness of its own products or services provided.

It was determined that in the competition, the independence of entrepreneurs is necessary, which determines the independent determination in which industries to conduct one's own entrepreneurial activity, in order to obtain maximum profits.

It has been established that in a competitive environment, there is a need to participate in increasing one's own competitiveness by all means and methods, and the goal of managing the competitiveness of an enterprise is to achieve the conditions for its successful functioning in a competitive environment, to become a competitive enterprise requires compliance with certain conditions.

It has been proven that to ensure sustainable indicators in the production of products, a financial and economic mechanism for their implementation is necessary, where its main goal is the formation of relations regarding the movement of financial and economic resources, since these resources are an important component in the economic activity of the enterprise.

The functions of the financial and economic mechanism for ensuring competitiveness are defined.

It is substantiated that the financial and economic results of agricultural enterprises are formed as the final characteristics of management in terms of all basic directions of their operation.

It was determined that the mechanism of forming the financial and economic results of the activity of agricultural enterprises requires the implementation of systematic, consistent tactical and operational support for the design of its structural and functional components and ensuring the coherence of their work directly in the process of performing the functions assigned to them.

It is proved that the mechanism of formation of financial and economic results of competitiveness of an agricultural enterprise is an integral structural element of effective production and economic activity.

Ключові слова: конкурентоспроможність підприємства, фінансово-економічний механізм, підприємницька діяльність, виробництво продукції, результати діяльності.

Key words: competitiveness of the enterprise, financial and economic mechanism, entrepreneurial activity, production of products, results of activity.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В сучасних умовах швидких змін у зовнішньому середовищі конкурентоспроможність аграрних підприємств безпосередньо залежить від ефективності забезпечення фінансово-економічних результатів, які базуються на принципах гнучкості, цілеспрямованості, безперервності, унікальності, результативності чи ефективності. Зокрема, останній показник залежить від забезпеченості та ефективності використання в підприємницькій діяльності наявних фінансових ресурсів, що є елементом забезпечення фінансової стійкості підприємництва.

АНАЛІЗ ОСТАТНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретико-методичні аспекти формуванням фінансово-економічних результатів господарювання та підвищення конкурентоспроможності підприємств досліджували такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як В. Андрійчук, Н. Бакаренко, О. Біттер, І. Бланк, С. Бортнік [1], О. Вороніна, П. Гайдуцького, О. Гудзь, Ю. Губені, П. Саблук, О. Скидан, С. Кваша, І. Костирко, О. Кривицька, Ю. Лузан, Н. Маргіта [2], С. Онисько, М. Пархомиць, Дж. Пфеффер, Т. Халімон [3,4], О. Гудзь [5], Г. Черевко, О. Череп, О. Шпикуляк, О. Шпичак, В. Юрчишин, І. Яців та ін. Не зважаючи на те, що дослідженню теоретико-методичних питань фінансового забезпечення конкурентоспроможності підприємств присвячено роботи багатьох науковців, особливої уваги за умов воєнного стану потребує пошук ефективних шляхів забезпечення механізму конкурентоспроможності як інструменту досягнення значних фінансово-економічних результатів.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування наукових засад формування фінансово-економічного

механізму забезпечення конкурентоспроможності, що дає можливість виявлення фінансових резервів в підвищенні і зміцненні ринкових конкурентних позицій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Конкурентоспроможність аграрних підприємств є визначальним показником діяльності, адже характеризує його можливість пристосуватися до умов ринку, тримати лідируючі позиції у довготерміновому періоді.

Актуальність дослідження конкурентоспроможності аграрних підприємств та формування фінансово-економічного механізму її забезпечення обумовлена тим, що в умовах швидкозмінного середовища, підприємство не може сподіватися на постійний успіх, якщо не аналізуватиме оцінку конкурентоспроможності власної продукції чи послуг, що надаються.

Створення конкурентного середовища є важливим напрямом економічних реформ у нашій державі. Стан конкурентного ринкового середовища ілюструє рис. 1.

У конкурентній боротьбі необхідна самостійність підприємців, що обумовлює самостійно визначатися у яких галузях вести власну підприємницьку діяльність, для того щоб отримувати максимальні прибутки. Це дає змогу створити реальне конкурентне середовище. Така дієвість реального конкурентного середовища виступає важливим результатом ринкових реформ. Зважаючи на те, що підприємство в умовах ринкової економіки перебуває в конкурентному середовищі, виникає необхідність всіма способами й методами брати участь у підвищенні власної конкурентоспроможності.

Метою управління конкурентоспроможністю підприємства є досягнення умов його успішного функціонування в конкурентному середовищі та забезпечення конкурентних переваг відносно інших підприємств у відповідній галузі при будь-яких економічних, політичних, со-

ціальних та інших змін у зовнішньому середовищі.

Висока конкурентоспроможність підприємства зумовлена наявністю трьох першочергових ознак:

1) Споживачі задоволені покупкою і готові купувати й надалі дану продукцію або скористатися його послугами;

2) Суспільство, акціонери та партнери не мають претензій до підприємства;

3) Працівники задоволені власною участю в діяльності фірми.

Але щоб стати конкурентоздатним підприємством потрібне дотримання певних умов:

1. Необхідно забезпечити конкурентоспроможність продукції, яка випускається, або послуг у відповідному сегменті ринку.

2. Необхідно забезпечити підвищення конкурентного потенціалу підприємства, а також, відповідно і його підрозділів, до рівня світових стандартів в цій галузі, що дасть можливість успішної роботи підприємства в майбутньому.

Для забезпечення стійких показників у виробництві продукції, необхідним є фінансово-економічний механізм їх здійснення.

Визначення продуманих засад формування фінансово-економічного механізму результатів діяльності підприємств передбачає необхідність ідентифікації його теоретико-змістовних понять.

Механізм, у економічній системі, є способом забезпечення реалізації вимог об'єктивних економічних законів у ході здійснення господарської діяльності.

У науковій літературі "механізм" визначається як система, яка призначається для забезпечення організації, функціонування та життєдіяльності господарюючого суб'єкта. Структура та зміст механізму мінлива у процесі розвитку суспільного виробництва.

"Механізм" також можна розглядати як певну сукупність організаційних структур, встановлених форм і методів управління та правових норм, що дають змогу реалізувати діючі економічні закони та процеси відтворення, оскільки він передбачає точку зору організації на

Рис. 1. Стан конкурентного ринкового середовища

Джерело: розроблено на основі моделі 5 сил конкуренції Портера [6, с. 20—23].

економічні взаємовідносини, структуруючи діяльність та поведінку суб'єктів господарської діяльності в сегменті досягнення поставлених цілей.

Механізм створений з системи комплексних компонентів ідеологічного, політичного, правового, морально-етичного та іншого характеру. Його природа впливає з економічних інтересів в залежності від соціальних верств населення, оскільки останні забезпечують ресурсну базу соціально-економічних трансформацій та розвитку суспільства в цілому.

Погляд науковців відносно трактування понять "фінансовий механізм" та "економічний механізм" подано у таблиці 1.

Побудова фінансово-економічного механізму в забезпеченні конкурентоспроможності передбачає класифікацію та впорядкування факторів зовнішнього середовища підприємства, які поєднані з його конкурентним потенціалом при розробці стратегічних пріоритетів управління конкурентоспроможністю підприємства.

Головною ціллю фінансово-економічного механізму є формування відносини щодо руху фінансово-економічних ресурсів, оскільки дані ресурси виступають важливою складовою частиною в господарській діяльності підприємства. Цільовий фінансово-економічний ме-

ханізм дає можливість створити вплив фінансово-економічних ресурсів на господарську діяльність підприємства. Також він забезпечує функціональні взаємозв'язки з іншими структурними елементами підприємства.

Функції фінансово-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності полягають у наступному:

1. Аналіз фінансово-економічного стану та результатів діяльності.

2. Формування ефективної інформаційної системи.

3. Планування фінансово-економічної діяльності.

4. Організація та реалізація плану дій із забезпечення конкурентоспроможності.

5. Фінансово-економічний контроль конкурентних позицій [2, с. 29].

На думку А. Г. Корбутяк, доцільно виділити такі групи індикаторів формування ефективного фінансово-економічного механізму:

— коефіцієнти ліквідності, які показують співвідношення оборотних активів і короткострокових пасивів і, таким чином, служать індикатором здатності фірми своєчасно погасити короткострокові зобов'язання;

— коефіцієнти управління активами, які показують, наскільки ефективно керує підприємство своїми активами;

— коефіцієнти управління джерелами коштів, які показують, по-перше, якою мірою підприємство фінансується за рахунок позикових коштів, по-друге, чи достатній грошовий потік для покриття витрат по обслуговуванню боргових зобов'язань та інших постійних витрат;

— коефіцієнти ринкової активності і положення на ринку цінних паперів, які співвідносять курс акцій підприємства з його доходами та балансовою вартістю активів на акцію;

— коефіцієнти ефективності (прибутковості), рентабельності, які показують на скільки вдало (успішно) підприємство здійснює управління наявними (обмеженими) ресурсами [7, с. 55].

Фінансово-економічні результати діяльності підприємств формуються як підсумкові характеристики господарювання в розрізі всіх базових напрямів їх функціонування (інноваційно-інвестиційної, виробничої, збутової, фінансової, сервісної тощо). Ці результати агрегуються під впливом комплексної дії чинників природно-кліматичного, соціально-економічного, техніко-технологічного, суспіль-

Таблиця 1. Наукові підходи до визначення поняття "фінансовий механізм підприємства"

Автори	Визначення
І. О. Бланк	Фінансовий механізм – це система основних елементів, що регулюють процес розробки та реалізації управлінських рішень у фінансовій сфері підприємства
І. І. Цигилик	Економічний механізм підприємства – це сукупність економічних методів і важелів, які діють на всіх рівнях управління і дають змогу відповідно до об'єктивних економічних законів розвитку суспільства активно впливати на виробничу діяльність колективу з метою досягнення економічних і соціальних завдань, що стоять перед колективом на сучасному етапі.
П. В. Круш	Економічний механізм підприємства – це сукупність чинників, які визначають майнові, орендні, виробничі, фінансові відносини між підприємством та його підрозділами, в тому числі між самими підрозділами, дають можливість здійснити внутрішню економічну діагностику підприємства та забезпечують реалізацію економічних інтересів усіх учасників виробництва.
Н. І. Доберчак	Економічний механізм підприємства – це метод господарювання виробничих підрозділів, заснований на економічній і матеріальній зацікавленості і відповідальності всіх учасників виробничого процесу за кінцеві результати праці в межах наданої їм на договірних або бездоговірних умовах господарської самостійності.
П. Т. Саблук	Економічний механізм – це практичний вираз системи виробничих відносин, що включають засновану на інтересах (відповідальності) сукупність економічних важелів і регуляторів виробництва.

Джерело: [7, с. 54–55].

но-політичного та екологічного характеру. Очевидно, що підсумкові фінансово-економічні результати діяльності аграрних підприємств визначають ефективність використання доступного природно-ресурсного базису, капіталу, наявних засобів й предметів праці безпосередніх власників цих підприємств.

Забезпечення належного рівня ефективності функціонування механізму формування фінансово-економічних результатів діяльності підприємств, з одного боку, передбачає доцільність мобілізації адекватного організаційно-економічного та ресурсного базису гарантування безперебійного процесу взаємодії його структурно-функціональних компонент, а з іншого — цільовий механізм покликаний забезпечувати трансформацію виробничо-господарських бізнес-процесів у підсумкові результати діяльності, що формалізується у створенні доданої вартості, нарощуванні масштабів капіталу та відтворенні виробничо-господарських потужностей аграрних підприємств. Таким чином, механізм формування фінансово-економічних результатів діяльності аграрних підприємств вимагає реалізації системної послідовної тактико-оперативної підтримки проектування його структурно-функціональних компонент та забезпечення злагодженості їх роботи безпосередньо в процесі виконання покладених на них функцій.

Необхідно відмітити, що механізм формування фінансово-економічних результатів діяль-

ності аграрних підприємства, є невід'ємним структурним елементом ефективної виробничо-господарської діяльності, що у поєднанні з іншими управлінськими сегментами підприємства (кадрове забезпечення, система менеджменту, маркетингова політика, збутова діяльність та інші) визначає динамічні аспекти конкурентоспроможності підприємства та забезпечує стійкі перспективи його розвитку на аграрному ринку.

Формування фінансово-економічних результатів відбувається в умовах впливу чинників як внутрішнього так й зовнішнього середовища підприємств. Зовнішні фактори для діяльності вітчизняних аграрних підприємств суттєво ускладнилися в умовах війни та в значній мірі визначені макроекономічними чинниками господарювання й досягнення фінансово-економічних результатів.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, фінансово-економічний механізм забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємства побудований на пошуку, формуванні, розподілі, перерозподілі та використанні фінансових ресурсів підприємства за фондовою спрямованістю, адже це сприяє не тільки підвищенню конкурентоспроможності через фінансово-економічні резерви, а й забезпеченню підприємства фінансовими ресурсами в повному обсязі.

Стійкими складовими фінансово-економічного механізму повинні бути співпраця всіх відповідних структур підприємства щодо знаходження додаткових джерел фінансових ресурсів для підвищення конкурентоспроможності підприємства, фінансово-економічне забезпечення розвитку конкурентоспроможності через підвищення фінансових можливостей підприємства, збалансованості попиту й пропозиції, а також доходів і витрат.

Література:

1. Бортнік С. М. Забезпечення конкурентної стратегії підприємства та підходи щодо її вивчення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. № 7 С. 40—44.

2. Васильців Т. Г., Магас Н. В., Маргіта Н. О. Фінансово-економічний механізм забезпечення конкурентоспроможності роздрібних торговельних підприємств: теоретико-прикладні аспекти: монографія. Львів, 2014. 220 с.

3. Халімон Т. М. Принципи побудови механізму управління конкурентоспроможністю підприємств. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. С. 158—161. URL : <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/25-1-2017/35.pdf>.

4. Халімон Т. М. Стратегії фінансового забезпечення конкурентоспроможності підприємств. Облік і фінанси. Київ. 2016. № 4 (74). С. 126—131.

5. Гудзь О. Є Фінансові стратегії забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Фінансовий простір. Черкаси: ДВНЗ "Університет банківської справи". 2013. № 4 (12). С. 97—103.

6. Портер М. Стратегія конкуренції. К. : Основи, 1997. 390 с.

7. Корбутяк А. Г. Передумови формування ефективного фінансово-економічного механізму підприємства в сучасних умовах. Scientific Journal "ScienceRise", 2015. № 5/3 (10). С. 53—57.

References:

1. Bortnik, S. M. (2016), "Ensuring the competitive strategy of the enterprise and approaches to its study", Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and the World Economy, vol. 7, pp. 40—44.

2. Vasylytsiv, T. G., Magas, N. V., Margita, N. O. (2014), Financial and economic mechanism of ensuring the competitiveness of retail trade enterprises: theoretical and applied aspects: monograph [Finansovo-ekonomichnyi mekhanizm zabezpechennia konkurentospromozhnosti rozdrіbnykh torhovelynykh pidpriemstv: teoretyko-prykladni aspekty: monohrafiia], Lviv, Ukraine.

3. Halimon, T. M. "Principles of construction of the mechanism of management of competitiveness of the enterprises", Scientific Bulletin of the International Humanities University, pp. 158—161, available at: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/25-1-2017/35.pdf> (Accessed 05 Feb 2024).

4. Halimon, T. M. (2016), "Strategies for financial support of enterprise competitiveness", Accounting and finance, Kiev, vol. 4 (74), pp. 126—131.

5. Gudzy, O. (2013), "The financial strategies of ensure the competitiveness of the enterprise", Financial space, Cherkasy: "University of Banking", vol. 4 (12), pp. 97—103.

6. Porter, M. (1997), Stratehiia konkurentsii [Competition strategy], Osnovy, Kyiv, Ukraine.

7. Korbutiak, A. H. (2015), "Prerequisites for the formation of an effective financial and economic mechanism of the enterprise in modern conditions", Scientific Journal "ScienceRise", vol. 5/3 (10), pp. 53—57.

Стаття надійшла до редакції 06.02.2024 р.